

A KÖZTULAJDONBAN ÁLLÓ GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK BELSŐ KONTROLLRENDSZERÉRŐL ÉS A BELSŐ ELLENŐRZÉS SZABÁLYAIRÓL

On the internal control system of publicly owned companies and the rules for internal control

HALÁSZ ADRIENN* – VARGA ZOLTÁN**

Absztrakt: A belső kontrollrendszer műveletek sokasága, nem pedig egy esemény. A kontroll a szervezet összes tevékenységével összefonódik, és akkor a legeredményesebb, ha teljes mértékben beépül a szervezet infrastruktúrájába. Hogyan történik mindez a gyakorlatban? Erre szeretnénk egy átfogó elemzést nyújtani. Célunk bemutatni a belső kontrollok fejlődését hazai és nemzetközi vonatkozásban, a külső ellenőrzésekre viszont nem térünk ki.

Kulcsszavak: *belső kontroll, belső ellenőrzés, belső ellenőr, köztulajdonú gazdasági társaság*

Abstract: An internal control system is a multitude of operations, not an event. Control is intertwined with all the activities of the organization and is most effective when it is fully integrated into the organization's infrastructure. How does all this happen in practice? We would like to provide a comprehensive analysis for this. Our goal is to present the development of internal controls in domestic and international terms, but we do not cover external audits.

Keywords: *internal control, internal audit, internal auditor, companies in public property*

* HALÁSZ ADRIENN
környezetmérnök, környezetmérnök-mérnök tanár, környezetvédelmi és -fejlesztési
szaktanácsadó
belső ellenőrzési főmunkatárs
Magyar Közút Nonprofit Zrt.
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Igazgatóság
Belső Ellenőrzési Osztály
3529 Miskolc, Soltész Nagy Kálmán u. 173.
adriennhalasz@yahoo.com

** DR. VARGA ZOLTÁN
PhD egyetemi docens, tudományos és nemzetközi dékánhelyettes
Miskolci Egyetem ÁJK
Államtudományi Intézet
Pénzügyi Jogi Intézeti Tanszék,
3515 Miskolc-Egyetemváros
civdrvz@uni-miskolc.hu
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4857-4439>

1. A belső kontrollrendszer meghatározása

A belső kontrollrendszer kialakítása a vezetés feladatkörébe tartozik, a későbbi működtetéséhez azonban már az egész szervezet hozzájárul. A kontrollrendszer speciális elemeként tekinthetünk a belső ellenőrzésre, hiszen függetlenségét biztosítani kell a szervezeten belül, de tevékenysége során a belső kontrollrendszer működéséről javaslatokat tesz akár a kontrollrendszer fejlesztésének tekintetében, vagy a kockázatok beazonosításában, tehát visszacsatolást ad a kontrollrendszer működését illetően.

A köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszerének célja, hogy biztosítsa a nemzeti vagyonnal való minél gazdaságosabb, transzparens, hatékony és célravezető gazdálkodását. A belső kontrollak tehát olyan cselekvések összessége, amelyek célkitűzések elérésének érdekében kerülnek végrehajtásra. A gyakorlatban ezek lehetnek szabályzatok, eljárások, és maguk a szervezeti struktúrák, amelyek a vállalati vagyon (beleértve a jó hírnevet is) biztosítékát szolgálják. A kontrollak feladata, hogy felelősséget vállaljon a nyilvántartások helyességéért, hozzájáruljon a működési hatékonysághoz, valamint a szabályok és eljárások betartásához.

Az önálló kontrollal először *Henri Fayol* munkásságánál találkozhatunk. Megfigyelése alapján minél feljebb helyezkedik el valaki a szervezeti ranglétrán, annál fontosabb, hogy a vezetési felkészültsége megfelelő legyen, és ezen a szinten már kevésbé fontos az, hogy milyen magas a szakmai képzettsége. Kialakította a vezetés, mint kontroll 14 alapelvét. Ilyenek például a munkamegosztás, a fegyelem, rend, méltányosság. A vezető dolga, hogy kontrollálja az alapelvek maximális betartását, ezáltal tudja biztosítani, hogy minden folyamat az elvek szerint valósuljon meg. „Az ellenőrzés célja: jelezni a hibákat és tévedéseket azok kijavítása, illetve megismétlésük elkerülése érdekében.”¹ A vezetés 14 elve felhasználható a szervezetek irányítására. Hasznos eszközök az előrejelzéshez, a tervezéshez, a folyamatmenedzsmenthez, a szervezeti menedzsmenthez, a döntéshozatalhoz, a koordinációhoz és az ellenőrzéshez.² Fayol elmélete a vezetési elvekről a mai kontrollélméletekre is hatással van.

Az önálló ellenőrzés később *Koontz* és *O'Donnell* *A menedzsment alapelvei* című terjedelmes könyvében már a vállalati terveket és célokat standardként kezeli, nála nem a vezetői képesség, hanem az ellenőrzés típusa a meghatározó.

Karl Ludwig von Bertalanffy német biológus (1901–1972) 1928-ban javasolta a rendszerek általános elméletét mint eszközt, amelyet sok különböző tudomány felhasználhat.

Ez az elmélet hozzájárult egy új tudományos paradigma kialakulásához, amely a rendszerek alkotóelemei közötti kölcsönhatáson alapul. Korábban úgy vélték, hogy a rendszerek egésze megegyezik az alkatrészeik összegével, és hogy azok

¹ Henri FAYOL: *Ipari és általános vezetés*. KJK, Budapest, 1984, 169.

² A gazdálkodás 14 alapelve Fayol szerint. <https://hu.warbletoncouncil.org/principios-di-reccion-segun-fayol-15134>, 2021. november 12.

elemzése alapján elemezhetőek; Bertalanffy megkérdőjelezte az ilyen hiedelmeket. A „rendszerelmélet” néven ismert az interdiszciplináris engedélyek halmaza, amelynek szándéka, hogy megvizsgálja azokat a jellemzőket, amelyek meghatározzák a rendszereket, azaz az egymással összefüggő és egymástól függő összetevők által létrehozott entitásokat.³

A belső kontrollrendszer magában foglalja mindazon elveket, műveleteket és belső szabályozásokat, melyek alapján a költségvetési szerv érvényesíti az infrastruktúrájára szolgáló előirányzatokkal, létszámmal és a vagyonnal való törvényes, gazdaságos és eredményes gazdálkodás kritériumait.

1.1. A kontrollrendszer elemei – a COSO-modell

A köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló Kormányrendelet értelmében a szervezet vezetője felelős a kontrollrendszer keretében a kontrollkörnyezet, az integrált kockázatkezelési rendszer, a kontrolltevékenységek, az információs és kommunikációs rendszer, és nyomonkövetési rendszer (monitoring) megfelelő kialakításáért. [339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet 3. §–4. §] A társaságot veszélyeztető kockázatok beazonosítása és megakadályozása a fő célja az előbb felsorolt öt elemnek, fontos tudnunk, hogy ez az öt elem a 2009-es COSO-modell koncepciójának átültetése a hazai jogi gyakorlatba.

A szervezeten belüli kontrollrendszer egy dinamikus folyamatnak tekinthető, ami mindig követi a szervezetenél zajló változásokat, és azok alapján újabb és újabb megoldásokat fejleszt ki a szervezeti célok eléréséhez.

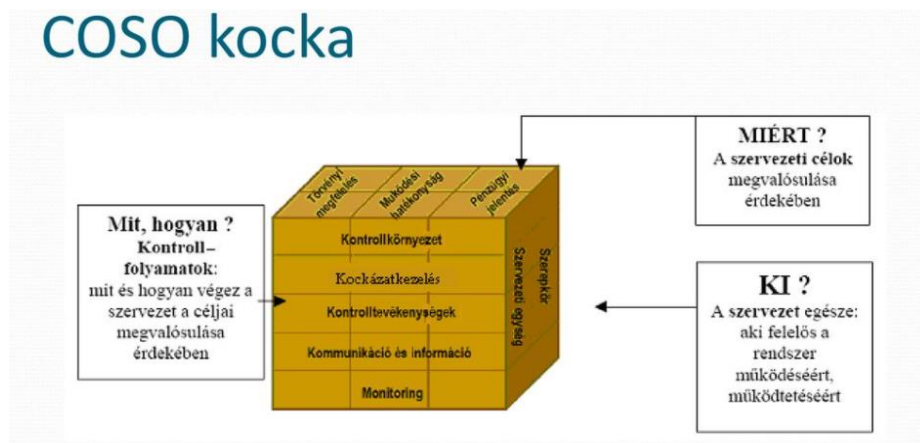
A folyamatok felismerése nem egyszerű feladat, de azért lényeges, mert növeli a szervezet tudatos működését, valamint keretet ad a belső kontrollrendszer kialakításához. Így a tevékenység átlátható lesz, a folyamatgazdák kijelölésével a felelősségi feltételek egyértelművé válnak.

A COSO⁴ modell vagy kocka a következőképpen alakul a belső ellenőrzésben.⁵

³ Ludwig von BERTALANFFY: *A rendszer általános elmélete*. <https://hu.sainte-anastasio.org/articles/psicologa/la-teora-general-de-sistemas-de-ludwig-von-bertalanffy.html>, 2021. november 15.

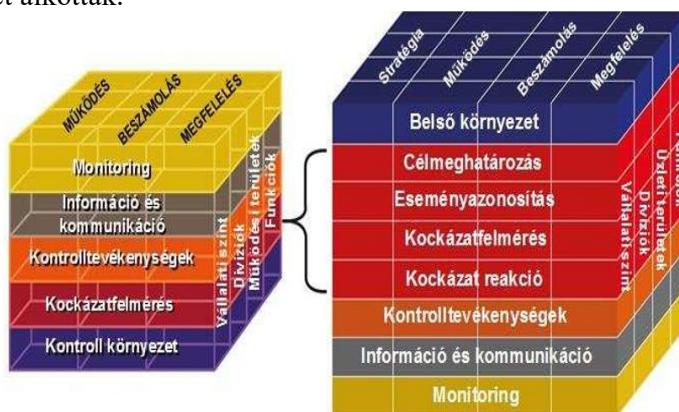
⁴ A Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) elnevezésű szakmai szervezet 1985-ben alakult meg, hogy segítséget nyújtson a vállalati belső visszaélések feltárásához, és így támogassa a közzétett éves beszámoló megbízhatóságát.

⁵ *Rendszerellenőrzési módszertan*. 2009, 4. https://allamhaztartas.kormany.hu/download/7/bc/51000/Rendszerellenorzesi_modszertan_1.doc.



1. ábra. A belső kontrollok a gyakorlatban⁶

A gyakorlatban tehát a kontrolltevékenységek útján tudjuk meg azt, hogy a szervezet céljainak megvalósulása során milyen kockázatokkal találkozhatunk. A kontrolltevékenységnek főleg prevenciós jellege van és a napi működésben játszik szerepet, a COSO-modellben a kontrollfolyamatok működtetéséért és fejlesztéséért nem csak a szervezeti egység vezetője, hanem több szervezeti egység is felelős lehet. A COSO-modell 1992-es bevezetése után felülvizsgálatra került és megalkották a nyolclépcsős COSO II modellt, tehát további három kockázatkezelési elemet alkottak.



2. ábra. Belső kontrollrendszerek intézményesülése⁷

⁶ PRINTZ János: *A belső kontrollok a gyakorlatban*. 13. dia <https://slideplayer.hu/slide/>, 2021. október 17.

⁷ MILICZ Ákos: *Belső kontrollrendszerek intézményesülése hazai üzleti szervezetekben*. Doktori értekezés, Budapest, 2016, 57. <https://docplayer.hu/68981261-Milicz-akos-belső-kontrollrendszerek-intezmenyesulese-hazai-uzleti-szervezetekben.html>, 2021. november 17.

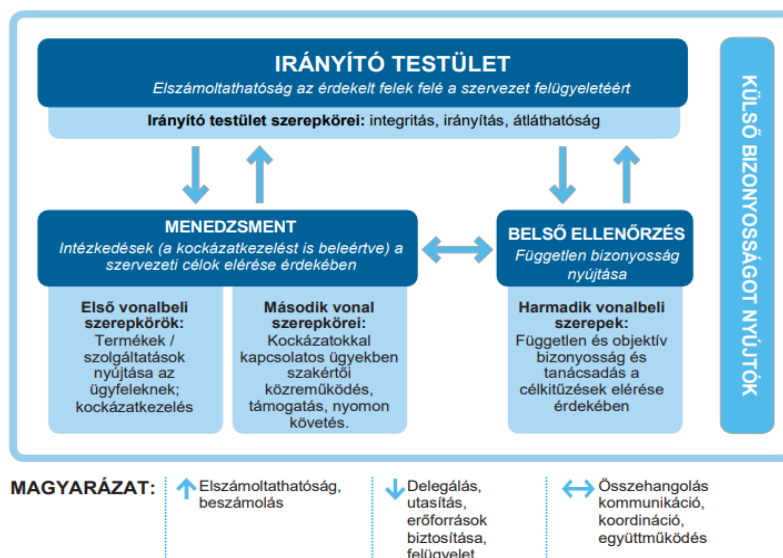
Bár a COSO II. modell szerinti nyolc pillér súlya eltérő lehet, attól függetlenül bármilyen szervezetre alkalmazható a hatékony és szabályos működés kialakításához.

„A kontrolltevékenységek – a vállalkozások gyakorlatában – elég változatos formában jelenhetnek meg, így magukban foglalnak jóváhagyási, engedélyezési, hitelesítési (aláírási) (pl. szerződések felülvizsgálatát aláírás előtt, vagy a számlák kifizetésének engedélyezését), egyeztetési tevékenységeket (pl. adóbevallás és az analitika egybevetése), az operatív működés teljesítményére vonatkozó felülvizsgálatokat, az eszközök védelmét biztosító eljárásokat (pl. leltározást), valamint a hatáskörök szétválasztását.”⁸

A COSO-moddal párhuzamosan más megközelítést is alkalmaznak a szakemberek, mint például az IIA 2013-as három védelmi vonalból álló modelljét (The Three lines defense model).

A következő ábrán látható védelmi vonalak csoportosan és egymással összekötésben szolgálják az eszközök és a vagyon védelmét. Valamint segítenek a szervezet céljainak elérésében összhangban a szabályszerű működéssel. Legfelül helyezkedik el az irányító testület, ők a kulcsszereplők, hiszen ők hozzák létre az objektív és autonóm belső ellenőrzési rendszert, a védelmi vonalakra hatással vannak a külső hatóságok, illetve releváns jogszabályok, melyek befolyásolják a szervezet működését, így a kontrollrendszereiket is.

Az IIA Három Vonallal Modellje



3. ábra. IIA Három Vonallal Modellje⁹

⁸ KRESALEK Péter: *A vállalati ellenőrzés alapjai*. Oktatási segédanyag, Budapest, 2014, 33.

⁹ AZ IIA „HÁRMAS VONAL” MODELLJE A „három védelmi vonal” aktualizált verziója. 5. https://iia.hu/images/dokumentumok/tudas/haromvonall_hu.pdf, 2021. november 17.

A Hármask Vonal Modell alapelvei

1. alapelv: Irányítás

A szervezet irányításához olyan struktúrák és folyamatok szükségesek, amelyek lehetővé teszik:

- az irányító testület tulajdonos általi elszámoltathatóságát a szervezeti felügyeletért az integritás, vezetés és átláthatóság révén;
- a szervezet célkitűzéseinek elérése érdekében intézkedések végrehajtását (beleértve a kockázatkezelést is) a menedzsment által kockázatalapú döntéshozatal és erőforrás-gazdálkodás révén;
- független belső ellenőrzési funkció működtetését, amely éleslátó kommunikáció és módszeres vizsgálatok révén objektív bizonyosságot szolgáltatva és tanácsadást nyújtva elősegíti a folyamatos fejlődést.

2. alapelv: Az irányító testület szerepkörei

Az irányító testület biztosítja:

- a szervezet hatékony irányításához szükséges struktúrák és folyamatok meglétét;
- a szervezeti célok és tevékenységek összhangját az érdekelt felek kiemelt érdekeivel.

Az irányító testület:

- hatáskört delegál és erőforrásokat biztosít a menedzsment számára a szervezet célkitűzéseinek elérése érdekében, miközben biztosítja a jogi, szabályozási és etikai elvárásoknak való megfelelést;
- független, objektív és hozzáértő belső ellenőrzési funkciót hoz létre és felügyel, annak érdekében, hogy az objektív bizonyosságot nyújtson a célok elérése érdekében történt előrehaladásról.¹⁰

3. alapelv: A menedzsment, valamint az első és a második vonal szerepkörei

A menedzsment felelőssége a szervezeti célok eléréséért kiterjed az első és a második vonalbeli szerepkörökre is. Az első vonalbeli szerepkörök a szervezet ügyfelei részére történő termékek vagy szolgáltatások nyújtásához kapcsolódnak, valamint magukban foglalják a támogató funkciókat. A második vonal szerepkörei a kockázatok kezelésében nyújtanak támogatást. Az első és a második vonalbeli szerepkörök összemósódhatnak, vagy akár el is különíthetőek. Néhány második vonalbeli szerepkör kiegészítő szakértelmet, támogatást, vagy nyomon követést biztosíthat, akár az első vonalbeli szereplőkkel együttműködésben. A második vonalbeli szerepkörök fókuszálhatnak a kockázatkezelés egyes konkrét területeire, mint például: a jogszabályoknak, szabályzatoknak és az etikus magatartásnak vagy a belső kontrollnak, információs és technológiai biztonság, fenntarthatóságnak és minőségbiztosítási elvárásoknak való megfelelés. Alternatív megoldásként a második vonalbeli szerepkörök kiterjedhetnek szélesebb körű kockázatkezelési felelősségre is, például a vállalati kockázatkezelésre (ERM).

¹⁰ AZ IIA „HÁRMAS VONAL” MODELLJE. A „három védelmi vonal” aktualizált verziója. 3. https://iia.hu/images/dokumentumok/tudas/haromvonala_hu.pdf, 2021. november 17.

A kockázatkezelésért viselt felelősség azonban továbbra is a menedzsment első vonalbeli szerepköre szerinti felelősségébe tartozik.

4. alapelv: A harmadik vonal szerepkörei

A független belső ellenőrzés objektív bizonyosságot és tanácsadó szolgáltatást nyújt az irányítás és a kockázatkezelés megfeleléséről és hatékonyságáról.

Mindezt módszeres és szabályozott vizsgálati folyamatok hozzáértő alkalmazásával, szakértelmén és széles látókörén keresztül éri el. Megállapításairól jelentést tesz a menedzsmentnek és az irányító testületnek a folyamatos fejlődés elősegítése érdekében. Ennek során figyelembe vehet más belső és külső szolgáltatók által nyújtott bizonyítékokat és szolgáltatásokat.

5. alapelv: A harmadik vonal függetlensége

A belső ellenőrzésnek a menedzsment felelősségi körétől való függetlensége kritikus jelentőségű a tárgyilagossága, tekintélye és hitelessége szempontjából. Ennek biztosítója a belső ellenőrzés elszámoltathatósága az irányító testület irányába; korlátozásmentes hozzáférés a munkájának végzéséhez szükséges erőforrásokhoz, adatokhoz és személyekhez; valamint elfogulatlanság a vizsgálatok tervezési szakaszától az eredmények kommunikálásáig.¹¹

6. alapelv: Értékteremtés és értékmegőrzés

Valamennyi szerepkör együttesen hozzájárul az értékteremtéshez és azok védelméhez, amennyiben mind egymással, mind az érdekelt felek elsődleges érdekeivel összhangban működnek. A tevékenységek összehangolása kommunikáció és együttműködés révén valósul meg. Ez biztosítja a kockázatalapú döntéshozatalhoz szükséges információk megbízhatóságát, koherenciáját és átláthatóságát.¹²

1.2. A kontrollrendszer hierarchiája Magyarországon

A magyar államháztartás belső kontrollrendszerének szabályozása három szinten valósul meg. A legfelső szint a törvényi, ezt követi a rendeleti szint, majd a nemzetközi normák és ajánlások szintje zárja sort.

A törvényi szint egy folyamatrendszer, mellyel a központi költségvetési szervnek lehetősége van megvalósítani a fő célokat. Ezek a célok például a szabályszerűség betartása a működés és gazdálkodás terén. Meg kell védeni a szervezetet a veszteségektől. A központi költségvetési szerv belső kontrollrendszeréért a szervezeten belül a költségvetési szerv vezetője felelős, aki köteles kialakítani, működtetni azok megfelelő működését és azokat folyamatosan nyomon követni, vizsgálni.

¹¹ AZ IIA „HÁRMAS VONAL” MODELLJE A „három védelmi vonal” aktualizált verziója. 4. https://iia.hu/images/dokumentumok/tudas/haromvonal_hu.pdf, 2021. november 17.

¹² AZ IIA „HÁRMAS VONAL” MODELLJE A „három védelmi vonal” aktualizált verziója. 5. https://iia.hu/images/dokumentumok/tudas/haromvonal_hu.pdf, 2021. november 17.

A törvényi szinten található a 2009. évi CXXII. törvény a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről, valamint a 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról.

A második részben helyezkedik el a rendeleti szint, mely magában foglalja a 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet(et) a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről, a 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet(et) a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről, az 50/2013. (II. 25.) Korm. rendelet(et) az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről, valamint a 22/2019. (XII. 23.) PM rendelet(et) a költségvetési szervnél és köztulajdonban álló gazdasági társaságnál belső ellenőrzési tevékenységet végzők nyilvántartásáról és kötelező szakmai továbbképzéséről, valamint a költségvetési szervek vezetőinek és gazdasági vezetőinek belső kontrollrendszer témájú kötelező továbbképzéséről.

A harmadik szinten helyezkedik el a piramisban az ajánlások, mint például az Államháztartási Belső Kontroll Standardok és Gyakorlati Útmutató, Belső ellenőrzési standardok, valamint a Belső ellenőrzési kézikönyv.

Az útmutató a nemzetközileg elismert standardokra tekintettel, azoknak betartásával határozza meg a hazai államháztartási belső kontroll standardokat, átültetve a hazai közigazgatási közegbe. Ezen ajánlási szint alkalmazása felvázolja a vezetők és szakemberek számára, hogy a saját belső kontrollrendszerük arculatához mely alapelveket vegyék figyelembe.

2. A belső ellenőrzés szabályai

A belső ellenőrzés alapja az Alaptörvény 37. és 39. cikkében található, mely kimondja, hogy a közpénzeket kizárólag a transzparencia elve szerint kell kezelni, velük a nyilvánosság előtt el kell tudni számolni.

A 2011. évi CXCV. törvény (új Áht.) VIII. fejezetében a 61. §. (1)–(4) bekezdéseiben rendelkezik az államháztartás ellenőrzési rendszeréről. Emellett az államháztartás működési rendjéről szóló 292/2009. (XII. 19) Korm. rendelet (Ámr.) és a költségvetési szervek belső ellenőrzéséről szóló 193/2003. (XI. 26.) Korm. rendelet (Ber.) határozták meg a szabályozás módszertanát. Ma már nem hatályos a Ber. helyébe a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet (Bkr.) lépett, mely 2012. január 1-jétől lépett hatályba.

2016-ban deklarálták az integrált kockázatkezelési rendszert, melyet az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről szóló 50/2013. (II. 25.) Korm. rendelet szabályoz.

Egészen 2020-ig a belső kontrollrendszer működésére, sőt még kialakítására sem volt jogszabályi előírás. Pedig a köztulajdonban álló gazdasági társaságoknál ennek megalapozottságát az igénybe vett közpénzek és a nemzeti vagyon használatá nagyon is indokoltta tette volna.

2020. január 1-jétől változott a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Takaré-

kostv.), és kiegészült a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszerére vonatkozó szabályokkal.¹³ Ezen törvény végrehajtási rendeleteként megemlítendő a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet (továbbiakban: Gtbr.).

2.1. A belső ellenőri tevékenység

Ahhoz, hogy ma valaki belső ellenőrré váljon, számos kritériumnak kell megfelelnie, legyen szó a szakmai képzettségről vagy a gyakorlati tudásról. A belső ellenőrzést végző személy vagy szervezeti egység tevékenysége kiterjed a köztulajdonban álló gazdasági társaság minden tevékenységére. Bármely szektorban (akár nem központi költségvetési szervnél is) a problémáktól függetlenül sokkal szerencsésebb belső ellenőrt alkalmazni, aki beazonosítja az esetleges hibákat, és megoldásokat javasol, mint külső ellenőr alkalmazása, aki nem áll kapcsolatban a vállalattal, csak egy adott szegmensre fókuszál, és sokszor lényegesen drágább is, mint a belső ellenőrzés fenntartása. Általános értelemben véve az ellenőrzés valakinek, vagy valamely szervezetnek, tevékenységnek megvizsgálása, monitorozása, elbírálás céljából, melyet részletesen definiál a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet, mely kimondja, hogy a belső ellenőr a szervezeteknél az ellenőrzési tevékenységet látja el. A munka, amelyet ellát is definiálva van, eszerint a belső ellenőrzés: „független, tárgyilagos bizonyosságot adó és tanácsadó tevékenység, amelynek célja, hogy az ellenőrzött szervezet működését fejlessze és eredményességét növelje, az ellenőrzött szervezet céljai elérése érdekében rendszerszemléletű megközelítéssel és módszereken értékeli, illetve fejleszti az ellenőrzött szervezet irányítási és belső kontrollrendszerének hatékonyságát”. [370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről 2. § b)]

A belső ellenőrzési tevékenység folytatásához a költségvetési szervnél és köztulajdonban álló gazdasági társaságnál belső ellenőrzési tevékenységet végzők nyilvántartásáról és kötelező szakmai továbbképzéséről, valamint a költségvetési szervek vezetőinek és gazdasági vezetőinek belső kontrollrendszer témájú kötelező továbbképzéséről szóló 22/2019. (XII. 23.) PM rendelet (a továbbiakban: PMr.) 2. § (1) bekezdés a) és c) pontja szerinti esetben legalább kétéves, a b) pont szerinti esetben legalább ötéves ellenőrzési vagy szakmai végzettségének megfelelő vagy az adott költségvetési szerv, illetve köztulajdonban álló gazdasági társaság tevékenységi körébe tartozó területen szerzett szakmai gyakorlat szükséges. A PMr. 2. § (2) bekezdése alapján azonban a költségvetési szerv vezetője vagy a köztulajdonban álló gazdasági társaság első számú vezetője ez alól felmentést adhat, ha biztosítékot ad arról, hogy a belső ellenőrzési szervezeti egység rendelkezik mind-

¹³ *Köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszere.* <https://adozasitanacadas.hu/hir/1210/koztulajdonban-allo-gazdasagi-tarsasagok-belso-kontrollrendszere>, 2021. október 7.

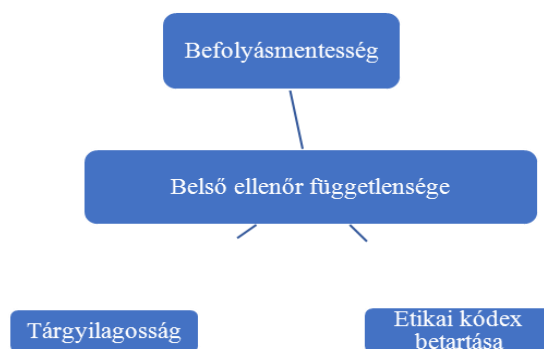
azzal a szaktudással, gyakorlattal és egyéb tapasztalattal, amely a feladatok ellátásához szükséges.¹⁴

A vállalat sikerét és biztonságos működését az határozza meg, hogy az alkalmazottak milyen hatékonyan képesek kezelni ezt a kockázatot. Nem mindenhol van azonban szükség kötelezően belső ellenőrzésre. 2020. január 1-jétől a köztulajdonban álló gazdasági társaságoknak is belső kontrollrendszert, ezen belül belső ellenőri rendszert kellett kialakítaniuk, ha az alábbi kritériumok vonatkoztak rájuk a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény szerint, ahol a vállalat éves mutatója meghaladja a:

- a) a mérlegfőösszeg a 600 millió forintot,
- b) az éves nettó árbevétel az 1 200 millió forintot,
- c) az átlagosan foglalkoztatottak száma a 100 főt. [2009: CXXII. törvény 7/J. § (1) bek.]

Ha a vállalkozás az adott határértéket meghaladja, akkor a törvény értelmében meg kell oldani a belső ellenőrzést. Tehát a belső ellenőrzést különböző típusú vállalatoknál végzik, amelyek rendeltetésükben, méretükben, valamint felépítésükben is eltérőek, így az ellenőrzések típusai is igen változatosak lehetnek. Ezekre a különbözőségekre vannak kialakítva a belső ellenőrzés nemzetközi standardjai és az egységes szabványok alkalmazhatósága, melyek univerzálisak bármely belső ellenőr részére. Az IIA szabványai és etikai kódexe is rávilágít arra, hogy a belső ellenőr legfontosabb ismerve a tárgyilagosságot objektív munkavégzés attól függetlenül, hogy központi költségvetési szervnél, vagy magánszektorban végzi a tevékenységét.

A vállalaton belül a belső ellenőrzési osztály szervezetileg elkülönült azért, hogy befolyásmentesen tudja munkáját végezni. A belső ellenőr munkája független, a felettese és a vállalat vezérigazgatója adhat utasításokat a munkájával kapcsolatban. Ezt próbáljuk szemléltetni az alábbi ábrával:



4. ábra

Saját szerkesztés

¹⁴ *Belső ellenőrzési tevékenység Államháztartási Belső Kontrollok* Pénzügyminisztérium, Államháztartási Szabályozás. <https://allamhaztartas.kormany.hu/belso-kontroll-szakmai-anyagok>, 2021. október 27.

A belső ellenőr fő feladata, hogy megerősítést nyújtson a szervezetnek az ellenőrzési rendszer megfelelőségéről.

Lukács János *Ellenőrzés és könyvvizsgálat alapjai* című művében is meghatározza a belső ellenőrzést, sőt időrendben is elhelyezi az egyes munkafázisokat „Olyan céltudatos tényfeltáró, összehasonlító, elemző és értékelő tevékenység, amely bizonyos érdekcsoportok védelmében, és az ellenőrzöttek jogainak csorbitása nélkül tárgyszerűen

- hozzájárul a hibák keletkezésének megelőzéséhez (prevenció),
- megfigyel (ténymegállapítás),
- feltár (összehasonlítás),
- kideríti az eltérések okait (elemzés, oknyomozás),
- véleményt mond (értékelés),
- javaslatokat tesz (döntés-előkészítés).”¹⁵

A belső ellenőrzési osztály vezetője az, aki az éves tervek összeállításáért felelős, ő felel a kollégák szakmai továbbképzésének biztosításáról, valamint az elvégzett ellenőrzések végrehajtásának az igazgatása is a feladatai közé tartozik.

Mit vár el egy cég a belső ellenőrtől?

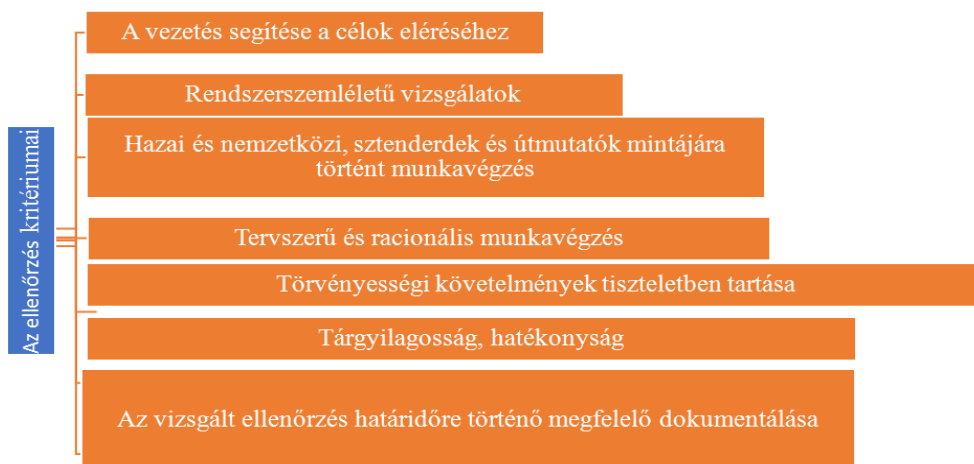
A kérdésre a választ az alábbi ábrával érzékeltetjük:



5. ábra
Saját szerkesztés

Mint ahogy a belső ellenőri munkának, az egyes ellenőrzéseknek is megvannak a megszabott elvárásai.

¹⁵ LUKÁCS János: *Ellenőrzés és könyvvizsgálat alapjai*. Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ Kft., Budapest, 2014, 185.



6. ábra

Saját szerkesztés

A vállalatoknak éves ellenőrzési tervei vannak, melyek alapján a belső ellenőrök a munkájukat végzik, ez például azt jelenti a gyakorlatban, hogy évente olyan 10-15 vizsgálat készül különböző területeken, mint például környezetvédelem, gépészet, üzemeltetés stb., de az eszközökkel, készletekkel, és forrásokkal való gazdálkodásnak az ellenőrzése is történhet.

Egy szervezetben a belső ellenőr javíthatja a szervezeti teljesítménymutatót azáltal, hogy jelentést tesz a vezetésnek a kockázatok kezelésének előrehaladásáról. A belső ellenőrtől elvárják, hogy évente kockázateértékelést végezzen a szervezeten belüli létfonosságú működési és irányítási területekről. A felülvizsgálat képet ad arról, hogy az erőforrásokat hogyan használják fel a vállalkozások. Jelentéseik megírása során tanácsot adhatnak arra nézve, hogy milyen megoldásokat lehetne alkalmazni a siker érdekében. A belső ellenőrök hozzáadott értéket képviselnek a vezetői csapat számára is. A belső auditálás során az ellenőrök tanácsadói jelleggel is segítik a szervezet működését, ez többértű, lehet akár javaslattevés, konzultáció vagy a saját szakmai tapasztalatok alapján oktatás is.

2.2. Belső ellenőrzési tevékenység

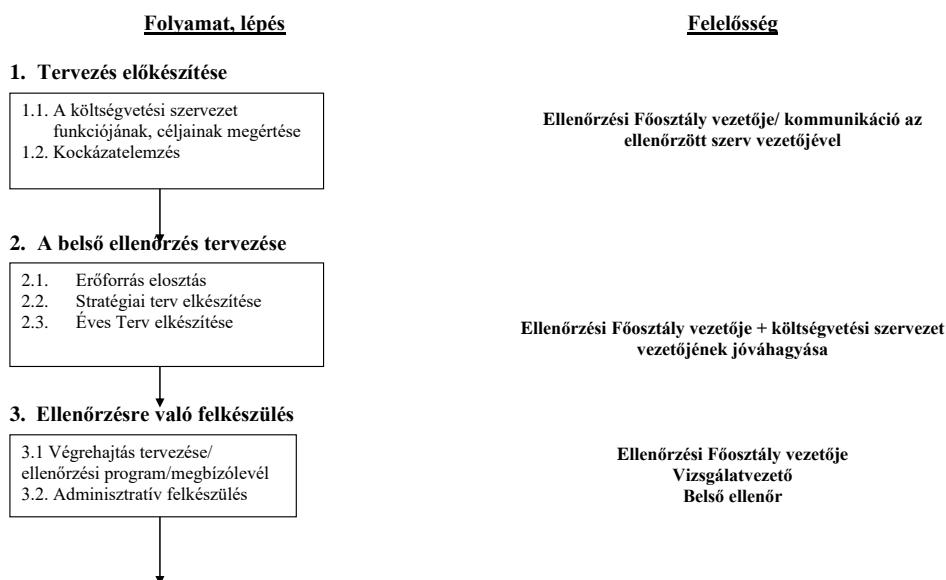
Az ellenőrzést végzők szempontjából nézve lehetnek külső független és belső ellenőrzések. A belső ellenőrzésen kívüli auditok hármas szintje a következő:

- külső ellenőrzés (Állami Számvevőszék),
- kormányzati szintű ellenőrzés (Kormányzati Ellenőrzési Hivatal),
- államháztartási belső kontrollrendszerek (Magyar Államkincstár).¹⁶

¹⁶ VÉRTESY László: *Közigazgatás, ellenőrzés, gazdálkodás*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013, 4. Lásd bővebben: ERDŐS Éva: *Költségvetési szervek ellenőrzése*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, e-Learning tananyag a köztisztviselők továbbképzési

Egy szervezeten belül nyilván a szervezet méretétől függően lehet belső ellenőrzési osztály, egy vezetővel és belső ellenőrökkel, de lehet arra is példát találni kisebb vállalatok esetében, hogy a belső ellenőrzési tevékenységet egy szakember látja el. A belső ellenőrzések úgy alakulnak egy több tagból álló ellenőrzési osztálynál, hogy több vizsgálat esetén minden ellenőrzésnek van egy vezetője, aki a jelentését közvetlenül a belső ellenőrzési osztály vezetőjének küldi majd el a vizsgálat befejeztével. A szervezeten belüli megbízott ellenőrök a vizsgálatvezető munkáját részjelentésekkel segítik. Először szeretnénk bemutatni a belső ellenőrzési tevékenység folyamatábráját, majd a belső ellenőrzés lefolytatását:

BELSŐ ELLENŐRZÉSI TEVÉKENYSÉG FOLYAMATÁBRÁJA



7. ábra. Belső ellenőrzés folyamatábrája¹⁷

Az egyes vizsgálatok az éves tervek szerint lesznek kitézve, minden projekt vizsgálatvezetőjét a belső ellenőrzési osztály vezetője nevezi ki, a humán erőforrások rendelkezésre állásának figyelembevételével. A vizsgálatok megkezdésekor egy ellenőrzési programot kapnak a résztvevők, az ellenőrzés jogalapjára, a vizsgálat módszerére és a határidőkre vonatkozóan.

programjához, Nemzeti Közszerológati Egyetem Továbbképzési Központ, Budapest, 2014, 1–43.

¹⁷ Belső ellenőrzés folyamatábrája. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fwww.okm.gov.hu%2Fletolt%2Fmnnisz%2Fbkk%2F2_sz_melleklet_a_belo_ellenorzes_folyamatabraja.doc, 2021. november 6.

Kifejezetten a belső ellenőrzés sajátossága, hogy a vizsgálatban résztvevőknek rendelkezniük kell egy megbízólevéllel, mely igazolásul szolgál a tevékenységük végzésére. Ennek hiánya azt eredményezheti, hogy helyszíni ellenőrzést nem végezhetnek, birtokában viszont jogosultak az ellenőrzött szervezet helyiségeibe belépni, az ellenőrzés tárgyához kapcsolódó dokumentumokba, készletekbe betekinteni figyelemmel az ellenőrzött szervezet biztonsági előírásaira, munkarendjére. A helyszíni ellenőrzések ciklikus alapon végezhetőek különböző területeken, annak biztosítása érdekében, hogy a szabályzatokban foglaltakat betartassák, a központi költségvetési szerveknél a vagyon védelmét óvják.

Az adott témavizsgálatnál különbséget kell tenni abból a szempontból is, hogy az ellenőrzés időszakos, vagy eseti jellegű. A vizsgálat alatt a vizsgálatvezető és a megbízott ellenőrök aktívan együttműködnek, és a részjelentések leadása előtt is beszámolnak a vizsgálatvezetőnek az elért eredményekről. A vizsgálat vezetője mentorként is funkcionál, az esetleges kérdésekkel a megbízott ellenőrök hozzá fordulhatnak.

Az ellenőrzések végén a vizsgálatvezető a beérkezett részjelentéseket összegzi, és ez alapján felelős az egységes vizsgálati jelentés megírásáért. A vizsgálatvezető a kész jelentésében levonja a következtetéseket, és javaslatokat tesz a megoldásra, esetleges nem megfelelés korrekciójára vonatkozóan. Ennek a jelentésnek formai követelményei is vannak, találunk benne bevezető részt, tartalomjegyzéket, majd következik egy vezetői összefoglaló, és a végén a javaslati rész. A vizsgálatvezető felelősséggel tartozik a jelentésben foglaltak valóságtartalmáért. A vizsgálatok célja, hogy az ellenőrzött folyamaton és területen a főbb kockázatok kezelésére létrehozott kontrollok megfelelését értékelje. Megállapítsa, hogy a folyamatok a szabályzatok betartásával történtek-e.

Az ellenőrzések lefolytatása tehát egy komplex folyamat, melyet sok szempont szerint közelíthetünk meg, csoportosíthatunk.

„Az általánosan elfogadott terminológia szerint az ellenőrzés tárgya általában valamilyen emberi tevékenység, cselekvés, magatartás, illetve valamilyen magatartás-, vagy cselekvés sorozat.”¹⁸

A legelső ilyen az ellenőrzés időpontja szerint:

Előzetes ellenőrzés: Ha megelőzi a vizsgálandó folyamat lezajlását.

Egyidejű ellenőrzés: Ha a végrehajtással azonos időben történik

Utólagos ellenőrzés: Ha a folyamat befejezése után kerül végrehajtásra¹⁹

Az ellenőrzéseket *követelményük és tartalmuk* alapján is több típusra oszthatjuk:

1. Szabályszerűségi ellenőrzés

Az ellenőröknek csak az előre kialakított rendszer szerint lehet ellenőrizni, a jelentéseikért kizárólagos felelősséget vállalnak, azok csak igazolt állításokon, doku-

¹⁸ KOVÁCS Lajos: *Ellenőrzési ismeretek*. Perfekt Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt., Budapest, 1998, 18.

¹⁹ VÖRÖS László: *Az ellenőrzés rendszere és módszertana*. Perfekt Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt., Budapest, 2002, 39–40.

mentumokkal alátámasztott tényeken alapulhatnak. A szabályszerűségi ellenőrzés esetében mind az ellenőrzést végzők, mind az ellenőrző szervezet feladatai ellátása közben végig vizsgálni kell, hogy a jogszabályoknak való megfelelés teljesült-e.

2. Rendszerellenőrzés

A rendszerellenőrzés célja meggyőződni a belső kontrollrendszer megfelelőségéről, a szervezeten belül működő kontrollok létéről, összességéről és eredményes működéséről. A rendszerellenőrzésre való felkészülés keretében a belső ellenőrzésnek meg kell ismernie:

- a rendszer fő céljait, a rendszerrel szembeni külső és belső elvárásokat,
- a célkitűzések teljesítése mellett kialakított folyamatokat,
- azokat a kontrollokat, amelyeket a szervezet azért hajt végre, hogy a célkitűzések és célok elérésének valószínűségét növelje.²⁰

3. Teljesítményellenőrzés

Az adott szerv által elvégzett tevékenységek, programok egy jól körülhatárolható szegmensén a működés, illetve a forrásfelhasználás gazdaságosságának, hatékonyságának és eredményességének vizsgálata.

4. Pénzügyi-gazdasági ellenőrzések

A szervezet pénzügyi elszámolásainak, valamint ezek alapjául szolgáló számviteli nyilvántartások ellenőrzése.

5. Informatikai rendszerek ellenőrzése

Az informatikai rendszerek biztonsága, valamint a számítógépes rendszereken tárolt adatok szabályosságának, védelmének az ellenőrzés került ebbe a csoportba.

2.3. Az éves tervek előkészítése és elfogadtatása

Az ellenőrzés tervezése egy olyan folyamat, amely minden üzleti területet vizsgálhat, és értékeli a kockázatokat, a belső ellenőrzési osztály vezetője pedig a humán erőforrások rendelkezése állása alapján előkészíti a tervezetet.

Az éves belső ellenőrzési terv (vagy csak „ellenőrzési terv”) a következő tárgyévben teljesítendő belső ellenőrzési megbízások jegyzéke. Az ellenőrzés fontosságának megértéséhez azonban meg kell vizsgálnunk, hogyan készül a terv.

Az ellenőrzési osztály vezetője minden évben egyeztet a szervezet felsővezetőivel, és a szervezet kulcsfontosságú munkatársaival. Ezeknek az egyeztetéseknek az a célja, hogy azonosítsák azokat a területeket, ami a legnagyobb kockázatot okozza.

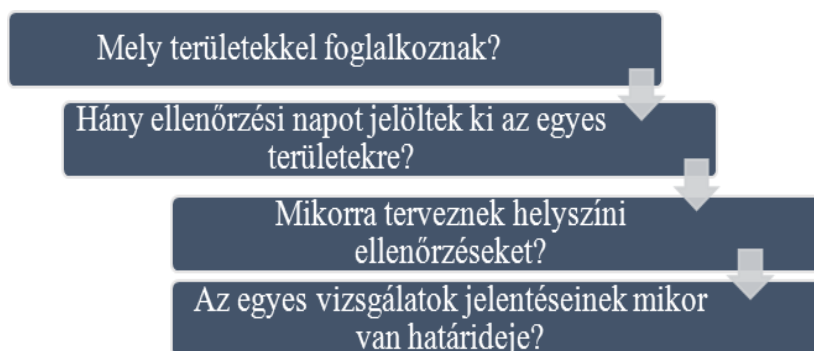
A belső ellenőrzés vezetője elemzi az egyeztetések eredményeit, az azonosított kockázatok közül kiválasztja, melyik kerül be az éves ellenőrzési tervbe.

²⁰ *Rendszerellenőrzési módszertan*. https://allamhaztartas.kormany.hu/download/7/bc/51000/Rendszerellenorzesi_modszertan_1.doc, 2021. november 9.

A belső ellenőrzési osztály vezetője a terveit a felügyelőbizottság elé terjeszti, a vezérigazgató az előzetes tervjavaslatot, valamint az azt megalapozó kockázátértékelést a tárgyévet megelőző év november 15-i napjáig átadja véleményezésre a tulajdonosi joggyakorló részére. A felügyelőbizottság a vezérigazgató és a belső ellenőrzési osztály vezetője véleményének figyelembevételével a tárgyévet megelőző év december 31. napjáig meg tudja tárgyalni és jóvá tudja hagyni az ellenőrzési tervet.

Minden központi költségvetési szerv éves ellenőrzési terve más és más, hiszen a saját szervezetéhez kell, hogy igazodjon. Maga az előkészítő folyamat hasonló, mindegyik kockázatalapú belső ellenőrzés. A kockázatok is minősítve vannak magas, közepes és kis kockázatokra. (Ez attól függ, hogy milyen kockázati mátrixot használunk) Nem szerencsés, ha a szervezet kockázatkezelési politikája minden kockázatot csak „magas” és „alacsony” közé sorol.

A belső ellenőrzés vizsgálati során az alábbi dokumentációknak mindig napra késznek kell lennie, és az alábbi kérdésekre mindig tudnia kell a megfelelő választ:



8. ábra

Saját szerkesztés

Ha a körülmények indokolják, az éves tervet év közben felül kell vizsgálni, hogy tükrözze a megváltozott változásokat a prioritások megváltozott kockázati tényezői miatt.

A belső ellenőrzés éves tervein felül tehát foglalkozhat néhány soron kívüli vizsgálattal, ezért is fontos, hogy rugalmas megközelítést alkalmazzanak a belső ellenőrzési erőforrások elosztása során. Az erőforrások elosztása az ellenőrzési tervek megvalósíthatóságának biztosítása szempontjából kulcsfontosságú lépés. Egy tervezett ellenőrzés erőforrási szükségleteinek felmérése során elsősorban a következőket kell figyelembe venni:

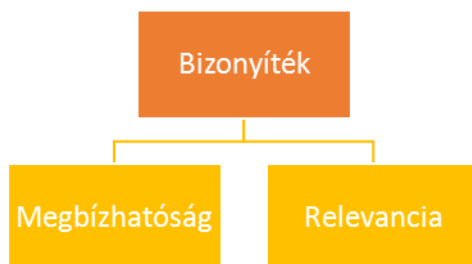
- az azonosított kockázatok fontossága;
- a tervezett ellenőrzés fajtája;
- az ellenőrizendő munkák összetettsége;
- a munka kapcsán rendelkezésre álló ismeretek szintje;

- a munkákkal kapcsolatosan és a bevont ellenőrzendő területeken szerzett korábbi ellenőrzési tapasztalatok;
- az ellenőrök képzettsége, hozzáértése és szakmai gyakorlata.²¹

Általában az ellenőrzési tervnek jeleznie kell, hogy mennyi munkanapot tudnak szánni az esetleges soron kívüli vizsgálatok elvégzésére. Ahhoz, hogy a belső ellenőrzés a lehető leghatékonyabb legyen, az ajánlásait végre kell hajtani.

2.4. A bizonyítékok szerepe az ellenőrzésben

Miért van szüksége egy belső ellenőrnek a bizonyítékokra? Ahhoz, hogy a belső ellenőri véleményt megbízhatónak lehessen tekinteni, szükség van a megfelelően alátámasztott bizonyítékokra, máskülönben csak egyszerű megérzésen alapuló ítélekezésről beszélhetünk. A belső ellenőrzésnek a helyszíni vizsgálatok, vagy digitális nyilvántartások alapos vizsgálatát követően kell levonniuk következtetéseiket, és dokumentálniuk kell az elvégzett eljárásokat, bemutatniuk a megszerzett bizonyítékokat, valamint a felsoroltak alapján levonni a következtetéseiket és javaslatokat tenni az esetleges problémák kiküszöbölése érdekében. Olyan átfogó ellenőrzést kell tehát végezni, ahol lehetőség nyílik az összes releváns bizonyíték megszerzésére, a megfelelés a bizonyítékok minőségével és megbízhatóságával függ össze. A bizonyítékok megfelelése két fontos fogalmi elemre osztható tehát:



9. ábra

Saját szerkesztés

A belső ellenőröknek mindig törekedniük kell arra, hogy a lehető legmegbízhatóbb forrásból szerezzenek bizonyítékot. A bizonyítékot akkor tekintik megbízhatóbbnak, ha független külső forrásból szerezték be, közvetlenül a belső ellenőr szerezte be, és ezeket eredeti formában tudja prezentálni. Ha a bizonyítékok megbízhatatlanok, az soha nem lesz megfelelő az ellenőrzéshez, függetlenül attól, hogy mennyit gyűjtenek össze. Ahhoz, hogy az ellenőrzési bizonyíték releváns legyen, az eljárás céljára kell vonatkoznia.

Össze kell gyűjteni, bár nem fog bekerülni tételesen a vizsgálati jelentésbe az adott ellenőrzéshez tartozó összes dokumentáció és levelezés, amely a vizsgálat

²¹ FÜREDI-FÜLÖP Judit – GYÖRFFI Dezső – GYÖRFFI György – PÁL Tibor – PLESZKÓ Renáta – PRINTZ János Károly – VÁRKONYINÉ JUHÁSZ Mária: *Költségvetési szervek belső ellenőrzése*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2019, 6.

folyamán (papíralapon vagy elektronikus úton) begyűjtésre, rögzítésre, illetve elemzésre és értékelésre került. Mindig törekedni kell arra, hogy az elkészült jelentések ne csak egy adathalmazként jelenjenek meg, hanem külső laikus számára is érthető, feldolgozható információkkal szolgáljanak.

Az ellenőrzés során a tényleges készlet tételeinek azonosítása és nyomon követése a készletnyilvántartásokban szereplő tételek azonosítása és a tényleges készletek nyomon követése a készleteszközök meglétének megerősítése érdekében történik. A pandémiás helyzet az ilyen típusú ellenőrzésekre is rányomta a bélyegét, hiszen ezen időszakban készletellenőrzések főleg digitális formában történnek, azonban itt is leszögezhető, hogy minél erősebb az ellenőrzési rendszer, annál kisebb a kockázata a lényeges hibáknak akár „csak” digitális ellenőrzéseknél is.

Vannak azonban a belső ellenőrzésben olyan helyzetek, amikor az esetleges szervezeten belüli csalásokat kell felderíteni, ilyenkor az említett konkrét bizonyítékot nehéz találni, csak közvetett bizonyítékok alapján lehetséges a felderítés. Ilyenkor hibás állítások kockázatát még nehezebb kiszűrni. Ebben az esetben visszakanyarodhatunk kicsit a 2017. évi XC. törvényhez, hiszen a tanúk meghallgatása és bizonyítékként való felhasználása ekkor tud relevánssá válni.

Minél nagyobb a kockázat, annál több ellenőrzésre és annál több bizonyítékra van szüksége az ellenőrnek.

2.5. Teljesítményértékelés

A belső ellenőrök munkájának mintegy visszaigazolásaként tekinthető a teljesítményük értékelése, nyilván ösztönzőleg hat a tény, hogy a munkájuk végeztével úgy mond „osztályozzák” őket.

Az elvégzett vizsgálatokat követően az adott témába vizsgálatvezetőként eljáró személy feladatai közé tartozik, hogy értékelje az ellenőrzésben részt vevő belső ellenőrök munkáját. Mivel minden ellenőrzés különböző, ezért az értékelésük is eltér egymástól, a legfontosabb mégiscsak az, hogy a projekt alatt az ellenőrök hogyan tudtak együttműködni a vezetővel, milyen minőségű részjelentést készítenek, milyen stílusban, mennyire érthetően tudják felvázolni a mondanivalójukat, és tartják be a vizsgálatvezető által kért határidőket. Amikor ez az értékelés elkészült, a vizsgálatban résztvevők tudomására kell hozni, hogy azok észrevételeiket elmondhassák a kapott értékeléssel kapcsolatban. A szervezetek belső ellenőrzési kézikönyve az összes részletszabályozást is leírja. A vizsgálatvezető ezt követően az eredményeket a belső ellenőrzési osztály vezetőjével is megosztja. A belső ellenőrzési osztály vezetője rendszeresen készíti munkatársai eredményeiről teljesítményértékelést. Ennek nincs évközben semmilyen formai megkötése, akár szóban is történhet. Egyszer egy évben azonban átfogó írásos elemzést készít, melyben megjelöli a fejlődési lehetőségeket is a munkatársa számára, ez azért is nagyon szükséges, hiszen az egyén mellett a szervezet teljesítményét is értékelnie kell évente, mely eredményét az éves beszámolóban is meg kell jelölni. A munkáltatói jogkör gyakorlója csak ezáltal tudja felmérni, hogy hatékonyan működik-e a belső ellenőrzési osztály.

A nemzetközi normáknak való megfelelés érdekében azonban nemcsak belső, hanem külső minőségértékelést is végeztetni kell. A IIA normák szerint ezt független értékelő szakemberrel vagy céggel kell elvégeztetni. A belső ellenőrzési rendszer, mint már többször is utaltam rá, folyamatos fejlődésen megy keresztül, hogy minél hatékonyabban, és eredményesebben tudja szolgálni a szervezet érdekeit. A külső ellenőrzések is pont azt a célt szolgálják, hogy segítsenek ezen fejlődési iránymutatásokban.

Az elvégzett külső ellenőrzéseknek teljesen igazodnia kell a szervezet belső ellenőrzési etikai kódexéhez, az IIA normákhoz, valamint a felsővezetés által elvárt célokhoz. A független külső ellenőrzés végeztével mind a belső ellenőrzési osztály vezetője, mind pedig a szervezet vezérigazgatója számára elérhetővé kell tenni az eredményeket és azokat a jellemzőket, amelyek meghatározzák a rendszereket, azaz az egymással összefüggő és egymástól függő összetevők által létrehozott entitásokat.²²

A belső kontrollrendszer magában foglalja mindazon elveket, műveleteket és belső szabályozásokat, melyek alapján a költségvetési szerv érvényesíti az infrastruktúrájára szolgáló előirányzatokkal, létszámmal és a vagyonnal való törvényes, gazdaságos, és eredményes gazdálkodás kritériumait. A kockázatok az ilyen ellenőrzések esetében is a bekövetkezésük valószínűsége, valamint a szervezetre gyakorolt hatásuk alapján lesznek mérlegelve.

3. Nemzetközi szervezetek és szabványok a belső ellenőrzés területén

3.1. Nemzetközi szervezetek

IIA

Az IIA (Belső Ellenőrök Nemzetközi Szervezete) 1941-ben kezdte meg működését. Ez egy olyan nemzetközi szakmai szövetség, mely a világ szinte minden részén jelen van, központja a floridai Lake Maryben található. Az IIA szervezet, USA-ban 70 ezer tagot számlál, míg a világ más országaiban is több mint 130 ezer tagja van. Ők a belső ellenőrzési rendszer oktatói is egyben.

Az IIA és a belső ellenőri szakma az elmúlt 60 évben figyelemre méltó fejlődésen ment át. A pénzügyi ellenőrzés a gazdasági fejlődéssel tehát egyre nagyobb mértékben fejlődött, 1977-ben a Watergate és a Lockheed botránya után először vált kötelezővé a belső ellenőrzés. Míg alapvetően a könyvelők pénzügyi ismeretei nagyon hasznosak egy vállalatban belül, addig az IIA a képzései segítségével a vállalatoknál minden szektorra kiterjedő ellenőrzéseket végző szakembereket képez.

²² Ludwig von BERTALANFFY: *A rendszer általános elmélete*. <https://hu.sainte-anastasio.org/articles/psicologa/la-teora-general-de-sistemas-de-ludwig-von-bertalanffy.html>, 2021. november 15.

INTOSAI

A Legfőbb Ellenőrző Intézmények Nemzetközi Szervezete (INTOSAI) egy autonóm, független, szakmai szervezet. Az INTOSAI-t 1953-ban alapították Havannában, Kubában. Eredetileg 34 ellenőrző szervezet hozta létre a csoportot, és 2010-ig a jelenlegi tagság 193-ra bővült. Az INTOSAI háromévenkénti konferenciát tart a Legfőbb Ellenőrző Intézmények Nemzetközi Kongresszusa (INCOSAI) címmel. A kongresszus fő tevékenysége a jelentések és szakmai ajánlások megvitatása és elfogadása. A 18. INTOSAI-konferenciát Magyarországon (Budapesten) tartották 2004. október 10-16. között.

Az INTOSAI 2007-ben elfogadta a Legfőbb Ellenőrző Intézményekre vonatkozó szakmai standardok keretrendszerét ISSAI (International Standards of Supreme Audit Institutions – A Legfőbb Ellenőrző Intézmények Nemzetközi Standardjai) elnevezéssel. Az ISSAI keretrendszert a 2016. évben megalkotott IFPP (INTOSAI Framework of Professional Pronouncement – Szakmai Dokumentumok INTOSAI Keretrendszere) keretrendszer váltotta fel, amely keretrendszerbe a szakmai dokumentumok a 2019. évtől kezdődően kerültek/kerülnek besorolásra.²³

ISACA

Az ISACA az informatikai ellenőrök nemzetközi szervezete. Az ISACA 1976-ban oktatási alapítványt hozott létre, hogy nagyszabású kutatási erőfeszítéseket tegyen az informatikai irányítás és ellenőrzés területén ismereteinek és értékének bővítésére.²⁴ Az informatikai kockázatok hatékony kezelésére dolgozta ki a COBIT (Control Objectives for Information and related Technologies) elnevezésű módszertanát. A módszertan elsősorban az üzleti irányítás vezetőinek ad segítséget ahhoz, hogy felmérhessék és elfogadható szintre csökkenthessék azokat a kockázatokat, amelyek az informatika üzleti folyamatokba épülése jelent. Iránymutatásokat tartalmaz egy kontrollrendszer kialakításához és annak a folyamatos menedzseléséhez.²⁵

IAASB

A következő szervezet a Nemzetközi Könyvvizsgálati és Biztosítási Szabványügyi Testület (IAASB), mely szintén egy szuverén szabványalkotó testület, a közérdeket szolgálja azáltal, hogy magas színvonalú nemzetközi szabványokat határoz meg az auditálás, a minőség-ellenőrzés, a felülvizsgálat és a szolgáltatások vonatkozásában, valamint megkönnyíti a nemzetközi és nemzeti szabványok konvergenciáját.

Annak további biztosítása érdekében, hogy a javasolt szabványok a közérdeket szolgálják, az IAASB konzultál a Konzultatív Tanácsadó Csoportjával (CAG),

²³ Az *INTOSAI keretrendszer*. Állami Számvevőszék. <https://www.asz.hu/hu/nemzetkozi-utmutatok-es-standardok>, 2021. október 29.

²⁴ ISACA <https://www.isaca.org/why-isaca/about-us/history>, 2021. november 19.

²⁵ *COBIT tartalmi összefoglaló*. https://hopet.hu/index-en.php?menu=cobit&almenu=2_al, 2021. november 19.

amely a magán- és állami szektor különböző nemzetközi szervezeteiből, valamint a szakértőkből áll.

A CAG tagszervezeteinek képviselői számos területen adnak tanácsot. Ilyenek többek között: az IAASB napirendje és projekt ütemterve (munkaprogram), beleértve a projekt prioritásait, műszaki projekteket; és egyéb, az IAASB tevékenységével kapcsolatos kérdéseket.²⁶

IFAC

Az IFAC is a könyvelés területén található globális szervezet, mely szintén nemzetközileg elismert szabványokat hoz létre, szakértő tagjainak száma a világon meghaladja a 3 milliót.

Az IFAC-ot 1977 októberében alapították Münchenben, együttműködik több más szervezettel, mint például:

Nemzetközi Könyvvizsgálói és Biztosító Testület (IAASB);
Nemzetközi Számviteli Oktatási Szabványügyi Tanács (IAESB);
Könyvelők Nemzetközi Etikai Szabványügyi Testülete (IESBA);
Nemzetközi Közsféra Számviteli Standard Testület (IPSASB).²⁷

AHIA

AHIA (Association of Healthcare Internal Auditors) Az egészségügy belső ellenőrzési szövetsége, melyet 1981-ben alapítottak. Az (AHIA) szintén nemzetközi szintű, amely az egészségügyi belső ellenőri szakma előmozdítására törekszik, olyan ellenőrzési szakterületeket foglal magában, mint a működési, megfelelőségi, klinikai/orvosi, pénzügyi és információs technológia. Az IIA és az AHIA régóta szoros kapcsolatot ápol, amely a kölcsönös tiszteleten, közös célokon és a minőségi belső ellenőrzés iránti elkötelezettségen alapul világszerte.²⁸

ECIIA

ECIIA (Belső Könyvvizsgálat Intézmények Európai Szövetsége) egy nonprofit szövetség, mely az Európai Unióval, az Európai Parlamenttel és Bizottsággal, valamint más kulcsfontosságú szervezetekkel együttműködve segít a vállalatirányítási rendszerek előmozdításában és a belső ellenőrzés fejlesztésében. Arra törekszik, hogy a belső ellenőrzés szükségességét figyelembe vegyék a szabályzatok és jogszabályok megalkotása során.²⁹

²⁶ IAASB. 2021. november 12.

²⁷ IFAC. <http://www.lrga.lv/en/ifac>, 2021. november 17.

²⁸ AHIA. <https://ahia.org/about/international-standards-for-the-professional-pract/>, 2021. november 17.

²⁹ ECIIA. <https://www.eciia.eu/the-public-affairs-coord-committee/>, 2021. november 11.

3.2. Hazai szervezetek és fórumok

BEMSZ

Az IIA Hungary, a Belső Ellenőrök Magyarországi Szervezete (BEMSZ) küldetése a belső ellenőrzési szakma magyarországi elfogadtatása, támogatása, fejlesztése, érdekképviselése; a nemzetközi és európai belső ellenőrzési ismeretek és szakmai gyakorlat magyarországi megismertetése, a belső ellenőrök képzése és vizsgáztatása.³⁰

Már a rendszerváltás előtt bebizonyosodott, hogy a belső ellenőrzésre és annak nemzetközi alapokon, tapasztalatokon nyugvó fejlesztésére szükség van. Azonban 1988-ban az első országos törekvések még nem valósulhattak meg, ennek fő okai, hogy az elérhető képzések külföldön voltak, és olyan nagy költséget róttak a vállalatokra, hogy azt csak néhány szektor (főleg bankok) engedhették meg az ellenőreik számára. A BEMSZ 1995-ben kezdte meg működését szintén nonprofit formában.

BEMAFOR

A BEMAFOR egy ingyenes fórum, aminek célja az, hogy a Magyarországon államháztartási belső ellenőrzési tevékenységet végzők első kézből értesüljenek a jogszabály-módosításokról, véleményezhessék az egyes módszertani segédleteket, emellett akár személyes formában akár digitális fórumon megoszthassák egymással és a Pénzügyminisztériummal véleményüket, benyomásaikat, a legjobb gyakorlatokat. A tagoknak lehetőségük van felvetni az őket leginkább foglalkoztató aktuális kérdéseket, problémákat.³¹

BET

A Belső Ellenőrök Társasága (BET) az egyik legfrissebb szakmai fórum, mely a belső ellenőrök számára lett létrehozva.

Célja, hogy különböző szakmai konferenciák és kerekasztal-beszélgetések segítségével szélesítsék a belső ellenőrök látókörét, megosszák tapasztalataikat.

KONFORM

Szintén egy nagyon új szervezetről van szó. Az Államháztartási Belső Kontroll Fórum (KONFORM) azok számára lett létrehozva, akik érintettek a belső kontrollrendszer kialakításában, a fórum ingyenes, működtetését az Államháztartási Szabályozási Főosztály, Államháztartási Belső Kontrollok Osztálya látja el. A 2016-ban

³⁰ *MI a BEMSZ?* <https://www.eciia.eu/the-public-affairs-coord-committee/>, 2021. november 13.

³¹ *BEMAFOR Államháztartási Belső Kontrollok.* <https://allamhaztartas.kormany.hu/bemafor-belso-ellenorok-magyarorszagi-foruma>, 2021. október 15.

hatályba lépett belső kontrollrendszer szabályainak alkalmazását segítik hírlevelek és gyakorlati tapasztalatok átadásával.

A KONFORM célja, hogy a tagok a saját költségvetési szerveik belső kontrollrendszerét – akár az itt megszerzett ismereteikkel is – a hatályos jogszabályoknak, módszertanoknak megfelelően „konformizálják”, testre szabják. A KONFORM tagja lehet bárki, aki magyarországi költségvetési szervnél és köztulajdonban álló gazdasági társaságoknál dolgozik és részt vesz a belső kontrollrendszer valamely elemének működtetésében.³²

3.3. Nemzetközi standardok

A belső ellenőrzés szakmai gyakorlatára vonatkozó nemzetközi szabványok keretében működik, beleértve az IIA belső ellenőrzési definícióját, az etikai kódexet, a magatartási szabályokat, valamint a nemzetközi standardokat, modelleket.

A Pénzügyminisztérium honlapján is megtalálható a belső ellenőrök etikai kódexe, mely nemzetközi szinten is egységes. A független és tárgyilagos belső ellenőrzési tevékenységet ellátóknak a közszférában általános etikai elvárások tekintetében magasabb etikai elvárásoknak kell megfelelniük. Ahhoz, hogy ellenőri álláspontjukat hitelesnek tartsák és elfogadják, az ellenőrök munkájának mindenkor és minden körülmények között feddhetetlennek, objektívnek kell lennie.³³

A legtöbb vállalatnál találkozhatunk etikai kódexszel, mely részletes irányelveket tartalmaz az alkalmazottak etikus és felelősségteljes viselkedésének ösztönzésére, nincs ez másképp a belső ellenőröknél sem, ahol az etikai követelmények betartása szükséges ahhoz, hogy felelősségteljesen járjanak el a közérdek szolgálatában. Az etikai kódexben bemutatott alapelvek segítenek abban, hogy a szervezetek elérjék céljaikat.

A belső ellenőröktől elvárják, hogy használják és betartsák az IIA etikai kódexében meghatározott alapelveket, melyek általánosságban a következők:

- **Integritás:** A belső ellenőrök megbízható munkája megeremti a bizalmat, és így megalapozza az ítéletükre való támaszkodást.
- **Objektivitás:** A belső ellenőröknek az információk összegyűjtése, értékelése és közlése során mindig az objektivitásra kell törekedniük, nem lehetnek befolyásolhatók.
- **Titoktartás:** Mivel a belső ellenőrök a szervezet szinte minden adatához hozzáférnek, azokért teljes felelősséggel is tartoznak, nem adhatják tovább a szerzett információt kivéve, ha erre jogi vagy szakmai kötelezettségük áll fenn.
- **Kompetencia:** Mivel a belső ellenőr szakma folyamatos továbbképzéssel jár, a munkájában ezeket a szerzett készségeket, tudást alkalmazni tudja a napi rutin során.

³² KONFORM. *Államháztartási Belső Kontrollok*. <https://allamhaztartas.kormany.hu/konform-allamhaztartasi-belső-kontroll-forum>, 2021. november 3.

³³ *Belső ellenőrök etikai kódexe*. https://allamhaztartas.kormany.hu/download/4/cf/c2000/Etikai%20kódex_2021.pdf, 2021. október 18.

A belső ellenőrök magatartási szabályaira is szigorú előírások vonatkoznak ugyanezen alapelvek szerint:

- **Integritás:** A rá bízott feladatokat odaadással és becsületesen, a törvények betartásával végezze.
- **Tárgyilagosság:** A belső ellenőr minden esetben objektíven, kellő szakmai gondossággal, részrehajlás nélkül jár el bármely tevékenység vagy folyamat vizsgálatánál az információ gyűjtése, elemzése, értékelése és közlése, valamint szakmai álláspontjának kialakítása és közlése során.
- **Titoktartás:** A belső ellenőrtől elvárják, hogy a rá bízott információkat bizalmasan kezelje.
- **Kompetencia:** A vizsgálatok elvégzéséhez megfelelő szakértelemmel, tudással rendelkezzen, munkáját a standardok betartásával lássa el.

3.4. Nemzetközi normák

A belső ellenőrzés gyakorlatát IIA normák alapelvei határozzák meg. Alapvető célja a megalkotásuknak az volt, hogy a belső ellenőrzési tevékenységet tökéletessé, hozzájáruljanak a szervezeten belüli célok megvalósításához.

A 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet 17. § (1) bekezdése alapján a költségvetési szervnél belső ellenőrzést végző személy munkáját a nemzetközi, valamint az államháztartásért felelős miniszter által közzétett belső ellenőrzési standardok, útmutatók szerint végzi. A standardok alkalmazásának pontos módjáról a belső ellenőröknek mindig az adott helyzet figyelembevételével, illetve saját szakmai megítélésük alapján kell dönteniük. Amennyiben egy adott standard a költségvetési szervnél nem értelmezhető, ott azt nem kell alkalmazni.

A normák három csoportra oszthatók:

Alapvető normák: amelyek ebben a munkakörben tevékenységet végző szervezetek és szakemberek sajátosságait írják körül.

Ilyenek például:

1200 Tájékozottság és alapos szakmai körültekintés, ami értelemszerűen azt jelenti, hogy a belső ellenőröknek így kell végrehajtani az ellenőrzéseiket.

1400 Kontroll: A hatékony kontrollok fenntartásában a belső ellenőrzésnek támogatnia kell a szervezetet.

Végrehajtási normák: A második típus már magát a belső ellenőrzési feladatait tárja elé, és minőségi kritériumokat adhat. pl.:

2200 Hierarchia: A hatékony belső ellenőrzési rendszer minden esetben független szervként tevékenykedik a szervezet többi részétől, pont ezért tud befolyásmentes, objektív döntéseket hozni.

2300 Döntés: A belső ellenőr nem rendelkezik önálló döntési jogkörrel, és a szervezeten belül a megbízott tevékenységén túl nem vállalhat más feladatot.

Megvalósítási normák: A harmadik csoport magában foglalja az első kettőt, hiszen ismerve a bizonyosságot adó tevékenységre és a tanácsadói funkcióra vonatkoznak.

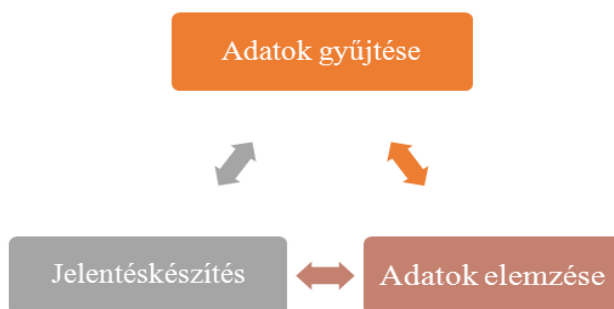
Pl.: 3300 Szaktudás: Ez a norma szintén visszautal a továbbképzésekhez, hiszen a belső ellenőrzésnek, mint szervezeten belüli egységnek szükséges a megfelelő szintű szakismeret és a folyamatos továbbképzés lehetősége.

3.5. Nemzetközi szabványok

Az ISO belső ellenőrzési tevékenység azt a célt szolgálja, hogy értékelje a szervezet hatékonyságát a minőség- és kockázatkezelési rendszerek szintjén.

A belső ellenőrzésről szóló ISO 9001:2015 szabvány célja a minőségirányítási rendszer szerint történt tevékenység hatékonyságának, teljesítményének ellenőrzése.

Ellenőrzési lista szerint történik a vizsgálat, melyek mindig az adott szervezet igényeire vannak szabva. Az ellenőrzési lista elkészítésének jó kiindulópontja az ellenőrizendő folyamat(ok) áttekintése, és vizsgáló kérdéseket tesz fel a folyamat kezdetétől a kimenetelig, tehát az auditálás lényegében egy tényfeltáró tevékenység, amelyet információ-mintavétellel végeznek. Az ISO 9001 szerinti lépések leegyszerűsítve a következők:



10. ábra

Saját szerkesztés

Az ellenőrzési jelentés végén jegyzőkönyv készül, melynek bizonyos adatokat mindenképpen tartalmaznia kell:

1. Az ellenőrzés célja
2. Az ellenőrzés megbízója
3. A vizsgálatot végző ellenőr neve
4. A vizsgálat pontos időintervalluma
5. A vizsgálat során tett hibák bemutatása és megoldási javaslatok

Az ISO 19011 alapelvei bármilyen típusú ellenőrzésnél alkalmazhatók, akár belső ellenőrzésnél is.

Az ISO 31000:2009 szabvány kockázatfelméréssel kapcsolatos irányelveket határoz meg.

Ez a szabvány kompatibilis, így az összes (magán, állami) szervezet számára alkalmazható.

Az ISO 31000:2009 szabvány alapján a kockázatot a szervezeti célrendszer egymáson alapuló szintjein keresztül vázolja fel.

A 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet (továbbiakban: Gtbr.) is előírja egyfajta bejelentőrendszer működtetését, ma már a szakmának ezen részét szervezeteken belül működő megfelelést támogató osztály végzi. Idesorolható az ISO 37000-es szabványcsalád:

- 37001 antikorrupciós
- 37002 folyamatban (közérdekű bejelentések)

A jó kockázatelemzés az ISO 37001-nek alapja is egyben. A belső ellenőrzés is néha bekapcsolódik ezen szabvány alkalmazásába, ha olyan szaktudást igényel az adott bejelentés, aminek vizsgálata konkrétan ellenőrzési jogkörbe tartozik.

Zárógondolatok

Tanulmányunkban a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszerét és a belső ellenőrzés szabályait vettük górcső alá. Publikációnk elején kitértünk a kontrollrendszer elemeire, a COSO-modellre, foglalkoztunk a Hármas Védelmi Vonal alapelveivel, valamint a kontrollrendszer magyarországi hierarchiájával. Ezt követően a belső ellenőrzés szabályait elemeztük a belső ellenőri és a belső ellenőrzési tevékenység szemszögéből.

Rámutattunk, hogy azért célszerű a belső ellenőrzési tevékenység, mert

- felméri a szervezeten belüli kockázatokat és kiértékeli azokat
- tárgyilagos, pártatlan szakvéleményt nyújt
- a célok figyelembevételével nagymértékben javítja a szervezet hatékonyságát
- biztosítja azt, hogy a szervezet a jogszabályoknak megfelelően járjon el.

Elemzésünk zárásaként nemzetközi szervezeteket, standardokat és szabványokat mutattunk be, ezzel is érzékeltetve a téma nemzetközi jellegét, illetve interdiszciplinaritását.

Felhasznált irodalom

- [1] ERDŐS Éva: *Költségvetési szervek ellenőrzése*. Nemzeti Közszerológálati Egyetem e-Learning tananyag a köztisztviselők továbbképzési programjához, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Továbbképzési Központ, Budapest, 2014, 1–43.
- [2] FÜREDI-FÜLÖP Judit – GYÖRFFI Dezső – GYÖRFFI György – PÁL Tibor – PLESZKÓ Renáta – PRINTZ János Károly – VÁRKONYINÉ JUHÁSZ Mária: *Költségvetési szervek belső ellenőrzése*. NKE, 2019.
- [3] NYIKOS László: *Közpénzek ellenőrzése I. Perfekt*, Budapest, 2002.
- [4] Henri FAYOL: *Ipari és általános vezetés*. KJK, Budapest, 1984.
- [5] KRESALEK Péter: *A vállalati ellenőrzés alapjai*. Oktatási segédanyag, Budapest, 2014.

- [6] LUKÁCS János: *Ellenőrzés és könyvvizsgálat alapjai*. Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ Kft., Bp., 2014.
- [7] KOVÁCS Lajos: *Ellenőrzési ismeretek*. Perfekt Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt., Budapest, 1998.
- [8] VÉRTESY László: *Közigazgatás, ellenőrzés, gazdálkodás*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013.
- [9] VÖRÖS László: *Az ellenőrzés rendszere és módszertana*. Perfekt Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt., Budapest, 2002.

Felhasznált internetes források jegyzéke

- [1] PRINTZ János: *A belső kontrollok a gyakorlatban*. <https://slideplayer.hu/slide/14166866>, 2021. október 17.
- [2] MILICZ Ákos: *Belső kontrollrendszerek intézményesülése hazai üzleti szervezetekben*. <https://docplayer.hu/68981261-Milicz-akos-belso-kontrollrendszerek-intezmenyesulese-hazai-uzleti-szervezetekben.html>, 2021. november 17.
- [3] *A gazdálkodás 14 alapelve Fayol szerint*. <https://hu.warbletoncouncil.org/aportaciones-de-henri-fayol-7184>, 2021. november 12.
- [4] Ludwig von BERTALANFFY: *A rendszer általános elmélete*. <https://hu.sainte-anastasio.org/articles/psicologa/la-teora-general-de-sistemas-de-ludwig-von-bertalanffy.html>, 2021. november 15.
- [5] A szakmáról/BEMSZ (iia.hu) 2021. október 21.
- [6] International Standards For The Professional Practice Of Internal Auditing. AHIA 2021. november 17.
- [7] *Belső ellenőrök etikai kódexe*. https://allamhaztartas.kormany.hu/download/4/cf/c2000/Etikai_kodex_2021.pdf, 2021. október 18.
- [8] Belső ellenőrök kötelező szakmai továbbképzése – gazdasági, pénzügyi, adózási portál adozasitanacsadas.hu, 2021. október 29.
- [9] *Belső ellenőrzés folyamatairól*. *2.sz_melleklet_a_belso_ellenorzes_folyamatabraja.doc* (live.com), 2021. november 6.
- [10] Belső ellenőrzés standardok Hatodik könyv Ötödik könyv Negyedik könyv Harmadik könyv Második könyv (kormany.hu) 2021. október 18.
- [11] Belső ellenőrzési tevékenység Államháztartási Belső Kontrollok Államháztartási Belső Kontrollok (kormany.hu) 2021. október 27.
- [12] BEMAFOR Államháztartási Belső Kontrollok Államháztartási Belső Kontrollok (kormany.hu) 2021. október 15.

- [13] Certified Information Systems Auditor Certified Information Systems Auditor (CISA®) | Strathmore University, 2021. november 20.
- [14] CIA - Képesített belső ellenőr képzés, PwC's Academy, 2021. november 21.
- [15] ECIIA The Public Affairs Coord. Committee • ECIIA, 2021. november 11.
- [16] Eligibility Requirements Eligibility Requirements (theia.org), 2021. november 20.
- [17] ETK Szolgáltató ZRt. ETK Szolgáltató zRt. | Az ETK Szolgáltató ZRt. hivatalos honlapja. Információk auditoroknak, belső ellenőrzési szakértők, belső ellenőrzési programok és belső ellenőrzési szolgáltatás (etk-rt.hu), 2021. november 1.
- [18] IAASB Consultative Advisory Group | IFAC (iaasb.org), 2021. november 12.
- [19] IFAC <http://www.lrga.lv/en/ifac>, 2021. november 17.
- [20] IIA Három védelmi vonal Three-Lines-Model-Updated-Hungarian.pdf theia.org, 2021. november 17.
- [21] *COBIT tartalmi összefoglaló.* https://hopet.hu/index.php?menu=cobit&menu=1_al, 2021. november 19.
- [22] ISACA History of ISACA | Global Business & Technology Community | ISACA, 2021. november 19.
- [23] KONFORM Államháztartási Belső Kontrollok allamhaztartas.kormany.hu, 2021. november 3.
- [24] Köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszere - gazdasági, pénzügyi, adózási portál (adozasitanacsadas.hu), 2021. október 7.
- [25] MI a BEMSZ? Untitled (ia.hu) 2021. november 13.
- [26] Dr. BUXBAUM Miklós: *Nemzetközi szervezetek a belső ellenőrzés területén. Belső ellenőrzési módszerek és technikák (a költségvetési szervezetek gyakorlatában)* IIA Hungary. - ppt (slideplayer.hu) 2021. október 29.
- [27] QIAL QIAL Eligibility Requirements (theia.org) 2021. november 20.
- [28] *Rendszerellenőrzési módszertan.* https://allamhaztartas.kormany.hu/download/7/bc/51000/Rendszerellenorzesi_modszertan_1.doc, 2021. november 9.
- [29] RPA a belső ellenőrzéshez és kontrollokhoz. RPA a belső ellenőrzéshez és kontrollokhoz (controllingportal.hu) 2021. november 2.

Jogszabályjegyzék

- [1] 1992. évi XXXVIII. törvény az államháztartásról (Régi Áht.)
- [2] 193/2003. (XI. 26.) Korm. rendelet a költségvetési szervek belső ellenőrzéséről

-
- [3] 2009. évi CXXII. törvény a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről
 - [4] 292/2009. (XII. 19.) Korm. rendelet az államháztartás működési rendjéről
 - [5] Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
 - [6] 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról
 - [7] 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről
 - [8] 50/2013. (II. 25.) Korm. rendelet az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről
 - [9] 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről
 - [10] 22/2019. (XII. 23.) PM rendelet a költségvetési szervnél és köztulajdonban álló gazdasági társaságnál belső ellenőrzési tevékenységet végzők nyilvántartásáról és kötelező szakmai továbbképzéséről, valamint a költségvetési szervek vezetőinek és gazdasági vezetőinek belső kontrollrendszer témájú kötelező továbbképzéséről